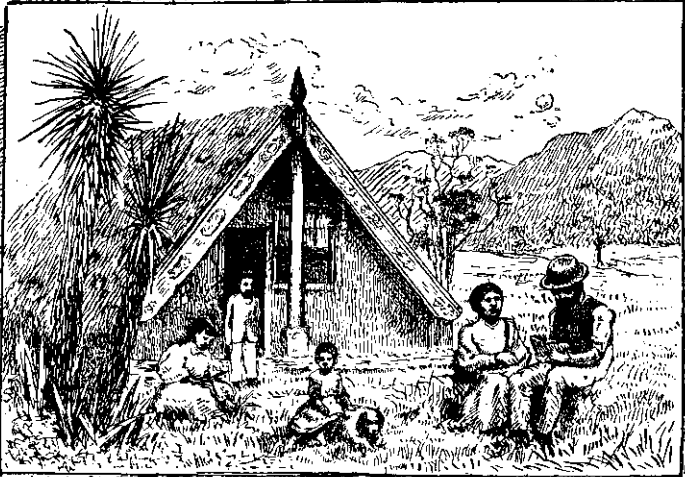

Pipi-wharaurua

HE-KUPU WHAKAMARAMA

HE KUPU WHAKAMARAMA.

Nama 15.

NELSON,

MEI, 1899.

EDITOR—REV. F. A. BENNETT.

TE PIPI WHARAUROA.

NOREMA he maha nga tono kua tae mai ki te Etita o te "Pipi" kia whakanuia ta tatou pepa, koia tenei te ahua o te pepa mo nga ra e hure mai nei. E nga hoa, he aha ta koutou ma te manu e rere tonu nei ki o koutou takiwa? Ma te kakano kia hua, ka momona tonu ai ta tatou manu. Kei ware-ware ki tenei taonga nui i waaho ako ai e nga tupuna, ara te aroha. Kaore he oranga ke atu mo te manu nei kei a koutou tonu. Kia mutu ta koutou whangai mai, hei reira pea mate ai. Engari kaore pea e hoki te ahua o ta koutou mokai. Katahi ano tana reo ka tino rangona ki nga takiwa katoa o te Aotearoa me te Waipounamu. Ki te mahara a te hei tenei tau tino nui ai te awhina a nga hapu katoa i tenei taonga a te iwi.

NGA TIKANGA MO TA TATOU MANU.

Kaore he utu tuturu mo ta tatou pepa. Kei te tangata tonu te whakaaro. Ahakoa kotahi te hereni, e pai ana, a ki te hiatia ki te tuku mai ki a tekau nga pauna, nui atu ranei, kei te pai a o hoki. Tukuna mai o koutou ingoa me te ingoa o te Poutapeta, kia tae atu ai te manu nei ki a koutou. Ko nga moni e pau ana i te marama kotahi, mo te perehitanga i nga pepa e waru rau, e toru pauna (£3). Ko te utu mo nga pane Kuini kotahi pauna (£1).

Kati. Kua kite iho koutou ko te utu mo te pepa nei i te marama e wha nga pauna (£4); i te tau o tata ana ki te £50.

Kaore he puranga moni a te Pipi. Ma te aroha o nga tangata ka ora ai.

ETAHI HUARABI E ORA AI TE PIPIWHARAUROA.

1. Ma ia tangata, ia wahine e tuku mai tana moni i hiatia ai.

2. Ma tetahi tangata whai-whakaaro e whakapuki i te aroaro o te whakaminenga nga tikanga mo te Pipi. Hei reira ka kohi-kohi ai i ta ratou ohaohatanga.

3. Me mahara nga Ninita me nga kai-karakia ki te whakarite i tetahi ra tuturu,

hei kohikohitanga ma nga whakaminenga i tetahi oranga mo ta koutou taonga.

4. Me whakarite tetahi ra hei haerenga mo nga tangata ki te mahi pakeha pea. Ko tetahi wahi o tana utu mo whakarite hei aroha mana ki te Pipiwharauroa (E mana ana tenei tikanga i te Pakeha).

5. Ko tetahi huarabi pai ma nga wahine, he hanga taonga Maori (kete, poi, piupiu, napukena riingi) (napkin rings) me era atu mahi buhua noa iho a te wahine. Ko aua taonga me tuku mai ki ahau ki Nelson hei hoko i konei, a ma koutou ano ranei e hoko atu, ko tetahi wahi o nga hereni ka tuku mai ai hei oranga mo te manu. (Kei te mana tenei tikanga i nga Maori o Motueka o Wairau.)

6. Ko tetahi wahi o nga whakatekau ma te Atua me tuku mai mo runga i tenei mahi.

7. Me inoi tonu tatou kia tukuna mai e te Atua tana manaakitanga ki runga ki tenei mahi, kia meinga ai hei painga mo te iwi Maori.

Kati. Tera atu ano etahi huarabi, engari ma koutou ano e ata whakaaro iho.

Heoi ano, ma te Ariki o tatou ngakau e whakamararama. Na ta koutou mokai.

NA TE PIPIWHARAUROA.

HE TINO PATAI NUI.

Tera tetahi pukapuka kei te tino korero-tia e te Pakeha, e nga nupepa hoki. Te Ingoa o taua pukapuka ko "I roto i Ona Turanga Waewae" (In His Steps). Na tetahi minita o Amerika i tuhi. He mano, he mano nga kape o taua pukapuka kua hokona. Ko te whakarapopototanga tenei o nga korero o taua pukapuka. I tomo tetahi tangata tino rawakore ki robo i tetahi wharekarakia ataa-hua. I te mutunga o te kauwhau, ka tu ia ki runga, ka ui i tenei patai ki taua whakaminenga, "Koi ana ranei te aru i a Ihu, ko te himene, ko te inoi, ara pena me ta koutou e mahi nei?"

Te mutunga o tona korero ka hinga ia ki raro, hemo tonu atu. Kotahi wiki i muri mai, ka haere te kauwhau a te minita o taua whare karakia i runga i nga kupu a taua tangata, "Koi ana ranei te aru i a Ihu?" I mea ia ki tona whakaaro, kaore ta ratou haere i rite ki ta Te Karaiti. I te mutunga o te Karakia, ka huihui etahi o nga tangata o taua whare karakia, a oati ana ratou kia mahi tonu ratou i ta ratou e mohio iho ai e pai ana a te Karaiti kia meinga e ratou. I oati ratou mo te tau kotahi, Ko ta ratou pa'ai tenei, "Ka pehea ra a Ihu?" Kihai i roa kua kitea e ratou he nui nga mea me whakarere e ratou, mehemea e hiahia ana ratou ki ta Ihu i pai ai. I ui te minita ki a ia ano "Ka pehea ra a Ihu, mehemea ana koiu te minita o taku whare-karakia?" Na kitea ana e taua tangata e kore a Ihu e kauwhau i etahi ona kauwhau. Ko te nuinga ona kauwhau hei whakarekareka noa iho i te taringa o nga kai whakarongo, hei mea e whakamihai ai te tangata ki a ia, o korero ai mo te rawe o tona kauwhau. I muri mai ka rekeke tona kauwhau, ka kauwhau mo te hara mo te ripeneta mo te tapu ara pera me tana i whakaaro ai ka kauwhautia e Ihu. Ka kaha tona mahi i tona pariha, kaore e mangere. e whakahihi, engari ka haere ki te wahi tino kino o te taone ki reira tohe ai ki te hunga haurangi. Ko te Etita o te nupepa i whakamutu te ta i nga mea kino ki tona nupepa. I ui ano ia kia ia 'Ka pehea ra a Ihu, mehemea ana koiu te Etita o taku nupepa?' I kitea e ia e kore a Ihu e whakapoke i nga wharangi o te nupepa ki nga mea kahore nei he painga. Tera atu te nuinga o nga tangata i ui i tenei patai ki a ratou ano "Ka pehea ra a Ihu, mehemea ra ana he penei Tana mahi me taku?" I whakama ratou mo te nuinga o nga mea e mahia ana e ratou.

E nga hoa, he mea pai ano tenei ara te ui i tenei patai ki a tatou ano, "Ka pehea ra a Ihu." Ma tenei ka mohiotia ai e tatou te tikanga o to tatou whakapono, te henga ranei. Me ui te minita, "Ka penei ranei a Ihu, mehemea ana ko Ia, te minita o tenei pariha?" Me ui te rangatira, "Ka penei ranei a Ihu me ahau, Tana whakahaere i te iwi, Tana whakatu i te taurira ki toku iwi, mehemea ana ko Ia te rangatira o tenei iwi?" Me ui te mema o te Paremete, "Ka penei ranei a Ihu, mehemea ana ko Ia i toku turanga i te Paremete?" Me ui te tangata mahi whenua, mahi paamu, mahi toa, me era atu tini mahi "Ka penei ranei

a Ihu, mehemea ana ko Ia ahau?" Me ui nga tangata i roto i nga whare-kooti, i roto i nga whare-whakawa, "Ka penei ranei nga korero a Te Karaiti mehemea ana ko Ia ahau?" E te hoa mehemea ana ko Te Karaiti koe, ka pehea Ia? Ka takahi ranei i te Ratapu, ka haere ranei ki nga reihia, hoihoi, ki nga kanikani, ki te puzi-kaari ki nga ahuaarea hua-kore a te kikokiko? Ko tenei patai te ruri e mohiotia ai te tika te piko ranei o to tatou whakapono. Mehemea kei te tapahia a tatou mahi e tenei patai, kia toa, whakarerea atu taua mahi, ma te Atua e homai he mea pai atu kia koe, i tenei ao, a tae atu ki tera ao. "Ki te he ano hoki koe i tou ringa matau, poutoa, maka atu; he nui ke hoki te pai ki a koe; i te mate tetahi wahi ou, a ka kore e maka tou tinana katoa ki roto ki te reinga."

NGA WHAKATAUKI O NEHE A TE MAORI.

1. "Takeke Raumati, Whakapiri Ngahuru." Ko te tikanga o tenei whakatauki, hei te Raumati kaore e piri mai te tangata mangere ki te taha o te tangata mahi kai. Hai te Ngahuru, hai te takiwa whai kai, kua piri mai te mangere.
2. "Hohonu Kaki, Papaku Uaua." Hai te kai ka hononu te kaki, hai te mahi kai kaore e kaha nga uaua.
3. "E hara ta te tangata kai he kai ti-tongi kaki, kaore ki tana kai, tino kai, tino makona." Mo te kai i te kai a te tangata kaore e tino kaha te kai; tenei ki tana ake kai makona ana te kaki.
4. "He kai kowhai, huribia ketia." Mo te kai itiiti ka kite i te ope, ka hurihia atu ko te tuara ki te ope haere.
5. "He ihu kuri he tangata haere." Mo te tangata haere, ka tae ki etahi kainga taubou, ahakoa kaore e karangatia ki te kainga, ka peka noa atu.
6. "Kia whakaoho koe i taku moe, ko te whatu turei a rua." Mo te Hinau. E moe ana tetahi o nga Korona nei. Ka whakaoho tetahi ki te kai huahua. Katahi ka oho ake. I mahara he Hinau te kai e whakaohotia ra ia e tana hoa. No te kitenga he huahua, Katahi ka whakatauki.
7. "He karanga kai, haore e karangatia a Paeko. He karanga riri, ka karangatia a Paeko."

Na Paeko tenoi whakatauki Hai te riri katahi a Paeko ka karangatia. Hai te kai kaore e karangatia.

8. "Tu ana Rae-roa; Noho ana rae-poto." Mo te mea e kai ana, tae rawa mai etahi kua pau te kai. Mo te mea i kore he kai tenoi whakatauki.

Ko enei whakatauki katao na te Whare-papa Whatanui i tuku mai. Ko tana kainga kei Te Whaiti, Tuhoē.

Kia ora tonu koe e koro mo enei oha a nga tupuna kua tukuna mai nei e koe. Kimihia msi ano hoki etahi, hei tiaki ma ta tatou pepi.

Kanui te pouri mo te ahua o to iwi kua korerotia mai nei e koe. Kia kaha ki te tohutohu atu i nga huarahi o te ora. Na te nui rawa o te pouritanga i kore ai e kite i te nui o tena taonga o te Kura. Tukuna atu nga tamariki ki te kura. Whakakorea atu nga tikanga moe huihui i roto i nga whare-puni.

Me tuihitihi mai ano koe i te ahua o ena hapu a ona ra e haere mai nei. Heoi kia tata te Arika kia koutou. Na to hca aroha.

NA TE ETITA.

Mo to kupu me te pepa kua whakarahia inaianei. Hei nga korero nunui o te ao e whai paanga ana ki o tatou wairua, hinen-garo, tinana ranei, ka tango mai, ko etahi korero kaore e uru mai.

ngakau ki te iwi o tona whaea. I te mutunga o tana mahi ki te pariha Pakeha ka hoatu moturere e ia tona kaha ki te whakaa-ako i nga Maori o te Pihopatanga o Nerabana. Otira kaore ano tona ngakau kia tatu noa. Kei te hiahia ia ki te whakawhiti mai ki tenoi motu, ki te matotorutanga o te Maori. I roa ai tona haere mai he tatari nona kia ahua taunga a Riwai Hiwinui ki tana mahi. Ko Hana he tamaahine na Huta Paaka rauu Ko Pare o Motueka. No Taranaki tetahi wahi o Huta ara no Ngati Awa. I tae ano a Hana ki Hukareke kura ai. Me huri ake pea i konei aku korero mo to tatou hoa, kei pangaia e ia tuku pukapuka. Hei kupu whakamutunga. "E te hoa, tena koe. Ma te Atua e whakakaha tou ngakau, me tou tinana ki te kimi i te orange mo to taua iwi, ara mo nga morehu. Haeremai! Naumai ki te Ika-a-Maui, korua ko tou hoa. Ma ou kanohi tonu e titiro te ahua o nga iwi o tenoi motu, nga painga me nga kinonga, nga tikanga me nga paroritanga, nga unanga ki te Whakapono, me nga whakarereanga i te huarahi o te Oranga, te kotahitanga o te whakaaori me te mara-ratanga o te hiahia. Haere mai, whakawhiti mai i te kauanga i Raukawa! Heoi ra e te hoa, te pohiri a Te Aotearoa."

Na to hoa i roto i te aroha noa,

REWETI T. KOHERE.

Te Rau, Turanganui-a-Kiwa,
Te Ika-a-Maui.

TE ETITA O TE PIPIWHARAURAO.

I TAKU whakaaro e kore taku tuakana i roto i te Whakapono, me taku hoa etita, te Rev. Fred A. Bennett, e kaha ki te whakaa-tu ki nga kai-korero o Te Pipiwharaurao, i nga mea o tino pa ana ki tona tinana, na konei ka tango au maku e whakaatu, kia mohio mai ai o maua matua, me o maua hoa aroha, ara mo tona marenatanga. Hei a Mei nei marenatia ai rauu ko Hana Paaka. Kei te mohio koutou ko Peneti no Te Arawa. I tona itinga ano ka mauria ia e te Pihopa o Whakatu; na te Pakeha i whakatipu a pakeke noa nei. I whakaa-kona ia ki te kura a te Pihopa, a i tona putanga i nga whakamatautauranga o nga minita Pakeha, ka whakapangia ia hei minita. Tona pariha tuatahi he pariha Pakeha. I nui te manakitanga a te Atua i tana mahi. Otira ahakoa te nui o te kai-ngakau o te Pakeha kia ia, konohi tonu tona

ETAHI MIHINI WHAKAMIHARO.

AE! he tino nui whakabarabar, te matu-ranga o te Pakeha, a kati ki te whakaaro atu a te ngakau kore rawa he mutunga mai o tona matauranga, kei te piki tonu atu. "He tokomaha e kopikopiko ka nui haere ano te matauranga." Metemea nei ka tutuki i enei ra te poropititanga a Raniera. Heoi ano pea kei te ngaro atu i te Pakeha, ko te hoatu i te ha ora ki te tangata.

I au i Poibakena i tera tau, i haere au kia kite i tetahi whare whakakitekite, i etahi mihini whakamiharo atu. He nui nga mahi o tana whare, otira nga mea i tinomihini ahu ko te whonokarawhe (phonograph), ko te kinematokarawhe (kinematograph), me te eki-eki (X-rays). Kua rongu pea te nuinga o te Maori ki te whonokarawhe, ara i te mihini hopu i te reo o te tangata. Ka korero atu, ka waiata atu ranei te tangata ki roto i taua mea, ka whakahokia mai ano

ana korero, tana waiata, me te reo ka rite ano ki tona. He tino taonga tenei mihini hei pupuri i nga reo, i nga poroporoaki a nga whanaunga, mo te mate rawa ake ratou ko a ratou kupu e mahue iho ana ki muri nei, hei tangi ma nga mea ora, a ma tenei e whakaputake te tikanga o euei kupu na, "Na taua mea nei ano, ahakoa mate ia e korero ana ano ia." Hiperu xi. 14.

Ko tekinematokarawhe, he whakaahua ne, ano, engari haereere ai. Kitea atu ai te tangata, me te kararehe ranei e haere ana, e oma ana. Ko tetahi whakaahua pai i kite au, he whare wera. I kitea atu nga tima tinei ahi e haere ana, me te tangi ano nga pere; i kitea atu te whare wera me te whakao-ranga o nga tangata o roto. He nui nga whakaahua i whakamatakitakitia, e kore e poto te korero.

Ko te eki-rei, he mihini titiro i nga wheua o te tangata ara ko nga mea ngohengohe e ngaro, heoi ano e kitea, atu ko nga mea maro anake. I puritia e ahau taua mihini ki taku ringa matau, katahi au ka titiro ki taku ringa mau. Kore rawa i kitea eua he kiri he kikokiko ranei i runga i taku ringa mau, ko nga iwi anake te kitea atu ana. E meinga ana taua mihini hei titiro mo nga waewae, mo nga ringaringa whati ranei. Ma taua mea ka tino mohio te takuta ki te ahua o te whati. I hou te ngira ki roto i te waewae o tetahi tangata, a kahore i mohiotia e te takuta kei whea ranei, otira na taua mihini ka kitea. Mehemea ka tirohia te waewae i roto i te puutu, heoi ano nga mea e kitea ko nga neera o te puutu, ko nga iwi, me nga matikuku o te waewae. Tera ake te huhuatanga o nga raweke a te eki-rei.

E mohio katoa ana te tangata ki te terekarawhe, me te terewhone, nga waea mau korero a te Pakeha. Otira inaianei kua kitea ano e te Pakeha tetahi mihini hei kawae i te korero, penei me te terekarawhe, engari kahore kau he waea, ko te korero ka rere noa iho i te katiwa. Ta te Pakeha pai! Ko te whonokarawhe na tetahi tangata o Amerika i kite, ko Etihana te ingoa. Inaianei, kei te hanga tona tamaiti i tetahi mihini tino whakamiharo atu, ara he mihini hei whakaatu i nga whakaaro o te tangata! Hei whakaatu i nga whakaaro o te tangata, nga whakaaro pai, me nga whakaaro kino. Ka mau te wehi o te mahi a te Pakeha! E oti ranei i a ia, e aha ranei! Ae, he mihini tino whakamiharo tenei, mehemea ra ia ki te oti, engari he mea e tino wehingia e te

tangata. Kowai oti te tangata e pai kia whakaaturia ona whakaaro ki te ao? Ahakoa, pehea te aroha o te tangata ki tona hoa, tera ano etahi whakaaro ona e kore rawa ia e whakaake kia mohio tona hoa. Pai atu te mate i te mohiotia o nga whakaaro. Otira e nga hoa ahakoa kaore o tatou hoa, o tatou whaea ranei, e mohio ki nga whakaaro o tatou ngakau, e rite ana o tatou ngakau, ki te pukapuka e korerotia ana e te Atua. E mea ana a Ihowa, "Na, nga mea e puta ake ana i roto i o koutou wairua, mohio tonu ahau." Ehiekere xi. 5. Kia whakama taitou, kia numinumi, kia wehi. He mea tino kaha nga whakaaro o te tangata ki te whakapai, ki te whakakino ranei i tona wairua. I mea te tangata tino matau a Horomona, "Na, tana (ara ta te tangata) e whakaaro ai i roto i to a ngakau, pera tonu ia." Whakatauki xxiii. 7. Ki te whakaaro tonu te tangata i nga whakaaro kino ka kino ano taua tangata, a ki te whakaaro ia i nga whakaaro pai, ki te aroha o te Atua ka pai haere ano ia. Na te kino o nga whakaaro o te tangata, i puta ai te kanga, me nga korero kino i tona mangai, ara na te puhake o tona ngakau i era mea. I mea a te Karaiti, "He purenatanga hoki no te ngakau nga kupu a te mangai." Matiu xii. 34. He mea pouri tenei na toku ngakau, ara te kore o te Maori e wehi ki te korero kino. E rongu ana ahau ki te Maori e korero ana i nga kupu tino kino rawa i te aroaro o nga tamariki, o nga wahine ranei. Kaore rawa etahi tangata e wehi mai i to te wahine tu, ka tawai tonu, ka korero kino i runga i te tinihanga. E hoa ma, whakamutua tenei mahi, whakahonoretia nga wahine. Kua hoki tatou e ako atu i nga korero kino a nga Pakeha tutua. Kua e penci na, e nga tamariki taane, me te puta o te kanga, ka rawe ai te tangi a te reo ihi. Ko nga tangata tino mohio ki te reo Pakeha kaore e kanga ana. A he aha te rongoa mo tenei mate mo te ngakau kino, me te reo paru? Tapaea atu nga ngakau hei nohonga mo te Karaiti, me tona Wairua Tapu, kia riro ai nona nga whakaaro, mana e pehi, e whakaputa te ngakau, ara kia rite ai ki nga kupu a tetahi o a tatou inoi:—

"E te Atua Kaha rawa, e tuwhera ana nga ngakau katoa ki a koe, e mohiotia ana nga hiahia, e kore hoki e ngaro i a koe te mea huna; Whakahangia iho tou Wairua Tapu hei whakama i nga whakaaro a o matou ngakau, kia tino aroha ai matou ki a koe, kia tika ai te whakanui i tou Ingoa

tapu; ko Ihu Karaiti hoki to matou Ariki. Amino."

REWETI TUHOROUTA KOHERE.

TE AO KATOA.

I mea te Pakeha e kore rawa e kitea oratia tenei manu te Takahē. Otira kua kitea tetahi i Te Anau. I rongo tetahi pakeha ki te manu e tangi ana, te rerenga atu o tana kuri mau tonu atu. Kua whakamaroketia tana manu, a i tono taua tangata kia homai e te Kawanatanga o Niu Tirenī kia \$250 hei utu mo tona manu. Ki te kore te Kawanatanga e whakaae ka hokona, e ia ki etahi atu tangata mo te moni nui atu. Mehemea ana he parou te manu nei kapau te moni i te utungā!

No tenei marama i u mai ai tetahi Pakeha ki Murihiku. E taiwhio ana ia i te ao nei ma te waewae, anake, haaunga hoki te whaka-whitinga i nga momona i runga Kai-puke. Kua nui nga maraua e haere ana taua tangata. E 60,000 maero katoa hei haerenga mana. Kaore ia e mau kai ana kakahu ranei. Hei te tutukitanga o tona haere ka tuhituhi ai ia i tona haerenga. Ta tenei tangata whakaaro i hua ai i roto i tona ngakau!

Kua tu tetahi Ropu mo te arai atu i nga mate huango. Kua 20 rawa nga peka o tenei ropu kei Niu Tirenī nei. Ko ta ratou mahi tustahi he whakaako i te tangata kia tupato ki nga mea e tipu ai te huango. E mea ana a ratou panui kia tuapato te tangata ki nga wai-u o nga kau mate, a kia hono tonu te haereere, te noho ranei i nga wahi e whitikiria ana e tera. Taihoa ratou te tono ai ki te Paramele kia hangaia he ture hei arai i te tangata kei mahi i nga mahi e kaha ai te huango. E ki ana ko te Pakeha, "Prevention is better than cure," ara, "pai atu te arai atu, i te patu i te mate." E ki ana hoki ko te Maori "I twhiti ano te hoariri e hanga ana i te pa." Kua e tukua kai tapoko rawa to mate ki te tinana ka hanga ai te tauarai. A i te paanga mai o te mate ka parau noa ki te haere ki nga tohunga Maori kia tinihangatia.

TE HAHĪ MOMONA.

"Kaore matou nei e kohikohi ana."

I te 17 o nga ra o Maehe nei ka haere etahi minita Momona ki te korero ki te etita

o te "Poverty Bay Herald," o Turanga, ki te korero mo te ratou Hahi. I mea ana Momona kua whakakorea e to ratou Hahi te moe tokomaha o te tangata i te wahine, a inaianei kei te kaha haere to ratou Hahi i waenganui o nga Maori o Niu Tirenī. E 4,000 nga Maori kua huri ki te Momona (kaore i whakaturia e raua nga mea kua ngenge ki te Momona), e toru te kaha nga kaikauwhau ki nga Maori, e rua ki nga Pakeha. Kaore o ratou na minitae utungia ana, engari haere noa iho ai, kei o ratou hooa be oranga mo ratou, e rite ana ta ratou ki ta te Karaipiture, kaore e mau i te "takotoranga moni, putea ranei." He nui atu nga kupu whakapapahapa a aua Pakeha mo te rana Hahi, a ko a raua korero i panuitia o te "Poverty Bay Herald," hei whakaki nupepa noa pea. I tetahi ra mai ka puta te reta a tetahi Maori i roto i te "Poverty Bay Herald;" i puta ona kupu mo nga korero a nga Momona, a i uia hoki e ia tetahi paai kahore ano kia hoki noa i aua Momona. Ko te whakamaoritanga tenci o te reta a taua Maori—

Ki te Etita o te "Herald."

Ehoa,—I te tuinga o te nupepa inana i panuitia e koe a koutou korero ko etahi Momona tokorua, a i ta koutou korerotanga i whakaatu aua Momona kia koe i te tohanga o to ratou Hahi ki nga takiwa Maori, otira kore rawa tetahi kupu kotahi i puta mo te tauritanga o te Pakeha ki a ratou Whakaakoranga. Inaianei (e mea ana ratou) e toru tekau a ratou kaikauwhau kei nga Maori, a kua 4,000 nga Maori kua tahuri ki te Momona, ara te ingoa tika mo aua Maori he porohiriati. Ho toa rawa o kai-homai korero ki te ki e rua o ratou kei te kauwhau i te oranga ki te iwi kiri-ma o tenci koroni. Kaore i te mate atu i toku ngakau tenci tikanga! I au he Maori e tika ana kia whakaturia mai e ena Momona tokorua, e hia o nga Pakeha kua huri ki te karakia Momona; a he aha te take i rua tonu ai o ratou kaikauwhau ki nga Pakeha e 700,000 a i 30 rawa ai ki nga Maori e 39,000 tonu nei? He whakaaro ranei no ratou he pai ke atu mo matou mo te Maori te rumaki, te Pukapuka a Moromona, me te moe tokomaha i te wahine, tenei mo nga akeha? (Engari, kua whakamutua hoki ta ratou kauwhau kia ngahuru te wahine); tera ranei he whakaaro he iwi wairangi matou te Maori? Tera atu ano etahi take i whakamanamana ai nga Momona tokorua na mo to rana Hahi, e hiahia ana ahu ki

te whakahoki. E whakapehapa ana raua, haere noa iho ai ratou nei, kahore "he takotoranga moni, kahore he putea." E kore au e whakahoki i enei kupu a au. Momona, engari e tino whakaaro ana ahau, he painga mo te Maori, mehemea nga tangata e haere ana ki o ratou kainga e mau "takotoranga moni ana putea ranei," e pera ana ranei me Paora kona ringaringa ano hei mahi, a nei te he ko te patu i te Maori i runga i to ratou ngakau aroha ki te tangata.

Heoi ano,

NAKU NA.

Maku e apiti atu etahi kupu mo te whakahe a nga Momona mo te kohikohi e mea ana ratou kaore o ratou na minita e utungia ana. I penei ano nga minita o te Hahi o Ingarangi i mua, kaore kau i whangaia e nga Maori, no te mea he kohungahunga kau te Hahi Maori i tera wa, tena i enei ra ka pakari nei mana ano ia o whangai. I te mea e iti ana te tamaiti ma tona koka ia e whangai, otira i a ia ka pakeke mana ano ia e kuhu atu. I nga ra i mua ko te Hahi matua i Ingara gi ki te whangai i o tatou minita, kaati inaianei e pai ana ma tatou ano, otira he nui ano te whangai a te Hahi matua e puta mai ana ia tau, ia tau. Ko wai au tahua kahore e kohikohia ana he oranga mo nga minita Momona i Uta. Otira e hoa ma he hangarau noa iho te mahi a nga Momona, kaore i te whakahetia e te Paipera te kohikohi. No te Kawenata Tawhito mai rano te ohaoha a tae noa mai ki te Kawenata Hou. I te kitenga o Ihu i nga Hurai e kohikohi moni ana kahore rawa ona kupu whakahe, whakamutu ranei, engari i tino nui tona whakamihiri mo te patene a te wahine pouaru rawakore. Tirohia hoki a Ruka 22, 35, 36. I pehea a Paora? I whakahau ia ki nga hahi o Karatia, me o Koriniti kia kohikohi mo te hunga tapu i te ra tuatahi o te wiki (1 Koriniti 16, 1-2). Tirohia hoki a 1 Korin 9, 7-13, Karatia 6, 6, 1 Timoti 6, 18, 19. Na te aha i kaha ai nga Momona ki te tawai ki to tatou Hahi, mo te kohikohi oranga mo o tatou kaiwhakaako? He tikanga pai ra tenei kia tau ai te taumaha-tanga ki te iwi katoa, a na te he ko te tikanga a nga minita Momona ko te noho i te kainga kotahi, a na wai ra ka mate noa iho te tangata kotahi i te mahinga, i te kimihanga kai ranei ma ona tohunga. E nga hoa, e taku iwi aroha kia toa, kia hibiko te ngakau ki te wero a Te Wiremu kia whakanui tatou i nga tahua moni hei oranga

mo o tatou minita, kia watea ai ratou mo nga mahi whakawairua anake. E ki ana ko to tatou Ariki, "Te Whakawhiwhi nui atu te hari i to te whiwhi."

(He mea tuku mai na R. T. K.

TE RETA MAI A APIRANA NGATA,
M.A., L.L.B.

PUKAPUKA I.

Ki nga Etita o Te Pipiwaharuroa.

Tena Korua,—Hei whakatau atu tenei mo ta korua tonu mai kia whakaturia atu e au nga korero o taku haere e haere nei i runga i te iwi Maori. Ki te kauwhau i te rongo pai a Te Kotahitanga o nga tamariki o Te Kareti o Te Aute. He tika hoki kia uru atu etahi kupu pera ki tena o a tatou nupepa. hei korero ma nga mea o te iwi Maori o taea atu ana o tena Karere.

No te 21 o Maeheau ka rere mai i Akarana ki Opotiki, i te mea kua whakaturia ko au, hei mahi haere i nga mahi a to tatou Kotahitanga ki runga i nga takiwa Maori katoa o te Tai Rawhiti i te tuatahi, i muri ra ki etahi atu takiwa, i rokohanga au ki Opotiki i te 23 o nga ra, i te taenga mai o te Kawana. No te 24 ka ahua atu ki Torere ki te hui nui i reira, i whai hoki au ko nga huihuinga tangata i te tuatahi kia mama ai taku whakamarama ki nga nohanga rangatira me nga tangata whai whakaaro o te Tai Rawhiti i nga take o taku haere. Na heipou tonu au ko tenei hui i whakatoputia mai ai nga rangatira katoa o Turanga huri noa i Waipapa ki ahua mai ki roto o te Whakatohea. E toru oku ra i whakatakoto ai i nga kaupapa o nga take ki waenganui o tena hui, i timataia mai ra ano i te taenga mai o te Pakeha me ana kuri me ana tam huihu noa iho, ki enei motu a tae noa mai ki tenei ra, a kitea ana e te iwi katoa te marama o te whakapapa o Te Kotahitanga o Te Aute, no runga tonu i nga Kawai o nga mabautanga Maori e hopuhopu atu ana ki nga tikanga Pakeha, a kitea ana ano ki te wa tonu tenei mo ana mahi, he huribanga tau, koia tenei e karanga nei tona mangai ki te iwi Maori, kua paenga, engari me titiro ki mua ki te aroaro ki nga mate e takoto ana mai. He nui nga manaaki i homai ki toku tinana, naaku nei i whakatuana ki roto i te iwi Maori i tenei ra te rongopai, hou o te ora mo te tinana, mo te kainga, mo te whenua. Kitea ana e au

e kore te iwi Maori o tena tai e puhoi ki te whakarongo mai, engari ka manaaki tonu mai i nga kupu, a ki te marama kia ratou he huarahi e tatu ai, tera ano e whakatatutia.

No te 29 o Maehe ka tae mai au ki te Pahou, Whakatane, ki te hui nui a Ngatiawa i pohiritia ai a Ngati Porou me te Whanau-a-Apanui, me Ngaitai me ngaiwi o Turanga. Emi katoa mai o reira rangatira ka hui ai to matou ope i tae mai ki te marae o Ngatiawa e 200 a ko nga tangata katoa o te hui e tata ana ki te 700, Ko Te Whakatohea, Ko Tuhoehoe, ko Ngatiawa katoa me etahi o Te Arawa. E rua nga ra i korero ai au, ko aku korero ano i Torere a he nui ko ake nga manaaki a nga rangatira katoa. E korero atu ana hoki au i roto i toku matotorutanga i Ngati Porou, i te iwi kua whai haere i runga i nga tikanga a to tatou Kotahitanga. I reira etahi o nga rangatira whakahaere o era atu Kotahitanga, a na ratou i whakaae a waha mai ko tatou ke ko nga taitamariki. Kei te timata mai i te Kuini, me te whakaorara, i nga tino take rawa o te mate o te Maori, Ko era matauranga kei runga tonu i nga ture e hahau ana. Tena ake pea te ra e tino hono ai tatou ki era, e eke tahi ai nga matauranga katoa ki runga i a tatou whakahaere.

Me mihi ake au i konei mo te pai o enei hui e rua. Kaore rawa he waipiro i kitea ki roto, kaore he raruraru i pa. Na aua hui i whakamatautau nga iwi o waho ki nga iwi o te marae, enei hoki ki era i katahi ano ka taea te ki he iwi kotahi te Tai Rawhiti i Matata ki Nukutaurna. Ahakoa he maha nga wawahanga ririki o roto i runga i te aha o nga Karakia, he iwi tenei e kotahi rawa ana te whakaaro mo runga i nga mate me nga huarahi ora.

Ka wahia au i konei ki taku mahi, ka tino kite iho i tona nui, me tona roa, i tona teitei, i tona hohonu. Homai e te Ariki he kaha, he ngakau manawanui, kia taea ai te whakutuki te kauwhau o tenei o au rongopai.

Kati ake i konei enei kupu. Ko etahi taha o enei hui ma Hakarua Pakewa e whakaatuato o te hui ki Torere, ma Timutimu raua ko Aperahama a te hui ki te Pahou. £197 1s 4d te kahi Torere, £160 10s 6d o te Pahou, i kohia ano nga tikanga o te Whakaponu.

Kei roto au i nga rohe o e haere ana i nairaei, kia tutuki ra ka whai kupapuka atu ai ano.

Keoi

Na to korua hoa,

APIRANA T. NGATA.

I TO PITO KORERO.

Kei te tangia te nupepa o Te Aute Kareti, e te perehi o Te Raukahikatea. Te ingoa o taua pepa ko "Te Tui." He nui te ahua-reka o nga korero o roto. He Pakeha te reo, kotahi rawa te upoko i tubia ki te reo Maori: "Te Ara ki Te Aute." I puta nga korero, mo nga mahi takaro, whutupooro, whakatutu hoia, omaoma; mo nga mahi whakaponu mo nga mahi a to ratou "Kotahitanga," me era atu korero. Kotahi te wharangi mo nga rongu-korero o nga tamariki kaumatua o Te Aute, kua mutu nei ta ratou na kura.

Kua tonoa taku hoa Etita a Rewati Kohere e ona hoa Pakeha kia whakapiri i tetahi o nga ingoa o tona tipuna ki tona ingoa, ara i a "Mokena." E hihia ana ratou kia penei te roanga o tona ingoa Reweti T. Mokena Kohere. E mea ana ratou hei tohu whakamaharatanga tenei mana ki tona tipuna. Kaati kei pobehe o na hoa he tangata ke a Reweti Kohere, me Reweti Mokena Kohere.

He nui to matou pouiri i to matou kitenga i etahi kupu kaore e tika kia perehitia i roto i tetahi o a tatou pepa Maori. Ko ana korero kino i roto i tetahi reta tuku mai, engari kaore pea i kitea e te etita. E hoa ma e korerotia ana a tatou pepa e te wahine e te tamariki, kaati kaore e tika nga korero weriweri kia perehitia. He mea tenei e taea ai te hamene te nupepa e te Kawana-tanga, a e mau ai te tangata ki te whare-herehere. Kia tupato. No nga kai ta te tino he ki te perehi tonu i era korero tino kino atu.

NGA KAKANO MA TA TATOU MANU'

	s.	d.
Mama Te Rehu	...	16 0
Mrs Hunter-Brown	...	10 0
Nehe Karauria, Rangitoto	...	5 0
Miss A. Gage, Hukarere, Napier	...	5 0
Mr T. Jury, Greytown	...	10 0
Mr F. R. Wykes, Te Whaiti	...	2 6
Wi Pere, M.H.R., Tauranga	...	5 0
Mr C. P. Davis	...	2 6
Te Hata Kiwira	...	2 6
Noa Te Rangirua	...	2 6
Eru Titi, Te Arai	...	2 6
H. Waipi P. Ngakaho, Waiaapu	...	5 0
Rapata Manuera Pakarae	...	1 0

Bond, Finney & Co., Printer Nelson.]